

A falu elöljárói először az 1848/49-es szabadságharc leverését követő neoabszolútizmus idején kaptak rendszeres díjazást munkájukért. Igaz, ekkor nem a community választotta meg őket. A communitytól jegyzőhívó és a jegyzőt állásából kimozdító jogát is elvitatta az abszolútizmus. Mindekit, még az esküdteket is a felsőbb hatóságok nevezték ki. A kinevezettek bürokratikus feladata oly mértékig megnőtt, hogy azt az állam nem várhatta el tőlük ingyen. Így munkájukért rendszeres javadalmazást, bért kaptak. Papolcon először 1850-ben. Az 1850. március 17-én rögzített községi jegyzőkönyv tesz említést először a falu történetében a bíró és a jegyző fizetéséről. Mindketten 30-30 váltó forintot kaptak évi fizetésként, míg a segéd-bíró részére 25 váltó forintot ítél meg az orbai járás felsőbb vezetése. A későbbiek során ez növekedett, s az alkotmányos viszonyok 1867-es visszaállítása után sem csökkent. A polgári intézményhálózat kialakítása, a polgári ügyintézés, a korszerű közigazgatás, a társadalom minden rétegére kiterjedő jogi egyenlőség ezernyi gondja nem volt tovább becsületből, közösség iránti elkötelezettségből megkövetelhető. Akikben ilyen hajlam munkált, a civil szféra területén működhetnek. Egyleteket, alapítványokat, társulatokat hozhattak létre és működtethettek. A közigazgatás bonyolult és felelősségteljes munkáját azonban honorálni volt szükséges, mert az egész embert kívánt az év minden napján.

Az iskola és az iskolai ügyek

Egyes szerzők feltételezik, hogy Papolcon már a 16. század végén működött volna iskola. A hiányzó vagy nagyon szórt források miatt ezt azonban még Berecz Gyula sem meri határozottan állítani.¹⁵⁵ Az iskoláról tudósító források ugyanis csak a 17-18. századtól válnak beszédesebbé. A reformáció elterjedése, majd intézményeinek kiépülése, főleg kollégiumainak megalakulása után rendszeressé vált ugyanis az a szokás, hogy a végzős teológus hallgatókat záróvizsgájuk letétele, külföldi egyetemre küldésük, pappá szentelésük előtt egy-egy esztendőre „*scholamesternek*”, iskolamesternek, rektornak, leánytanítónak a legkülönbözőbb egyházi gyülekezetekbe küldték ki, részben anyagi okok, részben erkölcsi próbatétel és az egyházi kántorizálás gyakorlása okán. Szerepet játszott ebben

az is, hogy a külföldi egyetemre vágyakozó teológus némi pénzt gyűjt-
sön utazásához, másrészt az a megfontolás is vezethette a teológiai pro-
fesszorokat, hogy az így próbatételre bocsátott teológusjelöltekről kide-
rül, mennyire képesek a gyülekezettel megkedveltetni magukat, alkal-
masak lesznek-e a lelkipásztori teendők ellátására. Ugyanakkor a gya-
korló lelkészek is segítettek, képzett énekvezért, kántort adva segítségül
a gyülekezeti szolgálatuk színvonalasabb ellátásához. A többnyire egy
évig tartó rektorkodás, iskolamesteri, énekvezéri tevékenység követke-
zménye volt, hogy a rektorok, iskolamesterek sem a gyülekezettel, sem a
szülőkkel, sem a gyerekekkel nem tudtak szoros kapcsolatot kiépíteni.
Sok községben megelégedtek a szülők azzal, hogy a tanító a serdülő ne-
bulókat felkészítette a konfirmációra. A katekizálást gyakorolta velük. A
székely falvak többségében azonban, mint a magyarországi mezőváros-
sok jelentős hányadában a lakosság nagyobbik hányada, vagy legalábbis
a települések rendi elitje igényelte gyerekei számára az alfabetizációs
műveltséget, az írás-olvasás tudományának elsajátítását. Nagyobb karri-
ert remélve ezáltal számár akár saját communitysán belül, akár a székely
katonai rang megszerzésében, akár széki, megyei, akár uradalmi szolgál-
latban. Ezért Papolcon is fontosnak tartották, hogy oskolamester rend-
szeresen legyen a faluban. Igyekeztek lehetőleg leánytanítókat is szegőd-
tetni, mikor a lakosság gazdasági ereje ezt megengedte. Nagy előnyére
szolgált Papolc-nak az, hogy a 17. század első felében két olyan, a lel-
kekkel is törődő protestáns fejedelme volt Erdélynek, mint Bethlen Gá-
bor és I. Rákóczi György. A kollégiumok, akadémiák felvirágoztak, a
közszellem fontosnak tartotta működésüket, a hatalom pedig anyagilag
is támogatta, fejlesztette őket. Évről évre rendelkezésre állt tehát kellő
számú oskolamester, tanító, rektor, akikből jutott Papolcra is.

Az első ismert tanítója Papolcnak Bikkfalvi György volt, aki 1640-
ben vezette az iskolát, tanította az ábc-t, katekizált a fiúkkal, lányokkal.
Korábban is, és ezt követően is kellett legyen oskolamestere, rektora
Papolc-nak, bár a nevüket nem minden évből őrizték meg a források. 1680-
ból azonban már egy leánytanító neve is ismert: Kovásznai István. Külön
leánytanítót aztán majd csak az 1854-ből származó források említenek
(Csutak János), de 1759-ből van adatunk arról, hogy a lányok a fiukkal
együtt jártak iskolába.¹⁵⁶ A ténitő neve ugyan nem ismert az adott évből, s

valószínűsíthető, hogy a lányok csak a korfirmációt előkészítő katekizáláson vettek részt. A 19. század első évtizedeiben azonban Papolcon megnövekedett az igény a leányok iskolába járatására is. Erről tanúskodik az 1846-os egyházlátogatásról készült jegyzőkönyv, amelyben arról olvashatunk, hogy megszűnt az iskola, s a „*fiúgyermekkel a leánygyermek egy iskolában nem férnek el*”. Ha elférnének, „*akkor is egy iskolában tartani*” fiúkat és leányokat nem helyes. Erről a paplci community is meg van győződve, mert „*a leányiskola és [leány]tanító számára a [helységek] rég meg is építettek, de a nemes megye oly huzamos idő óta, többszöri hivatalos sürgetésre, egy leánygyermek-tanítóról mind e máig még nem gondoskodott*”, aminek következtében „*négy leánygyermek most is a fiúiskolában találtatott*”. Az orbai esperes mind ezért „*a legszorosabb felellés terhe alatt*” kötelezte a paplci egyházmegye előjáróit, „*hogy ezen évi Szent György napig egy alkalmas jó leánytanítóról gondoskodjanak*”.¹⁵⁷ Ez a gondoskodás – bizonyára a közbejött történelmi okok miatt – csak 1859-ben történt meg, amikor leánytanítót fogadott a presbitérium, s annak a lelkére kötötte, hogy „*a keze alá feladott leánygyermeket egyházunk törvényes iskolaszervezete szerint pontosan s lelkiismeretes szorgalommal tanítsa, önként értetődvén, hogy minden tanulót megbecsüljön, és vélek atyailag, szeliden bánják*.”¹⁵⁸

A mindenkori tanító kötelezségeit – lévén egyházi iskoláról, egyházi tanítóról szó – részben szabályozta az egyházi főhatóság, másrészt a gyülekezet presbitériuma, mindenkori szakmai és lelki felettese, a lelkész, és éberrel ügyelte minden mozdulatát, megnyilatkozását és életmódját a community egésze. Feladatai közé nemcsak a gyerekek tanítása tartozott, hanem az iskolaköteles gyermekek számbavétele,¹⁵⁹ a kántori, énekevezéri teendők ellátása, a halottak fölötti éneklés, olykor-olykor a nótáriusi teendők ellátása is. Időről időre az egyházi főhatóságok által kiadott körlevelek, máskor vizitációs jegyzőkönyvek, presbitériumi állásfoglalások próbálták szabályozni tevékenységét. Olykor konkrét megrovásokat, figyelmeztetéseket is rögzített a gyülekezeti jegyzőkönyv vagy vizitációs jelentés. 1790-ben egyházlátogatási jegyzőkönyvben marasztalták el Dancs Jánost, mert részeges, züllött életmódot folytatott, tanítási kötelezettségét elhanyagolta.¹⁶⁰ 1840-ben egyházkerületi körlevél figyelmeztetett, hogy „*főleg a tanítás ideje alatt kötelesek a tanítók jól akarni, és*

az iskolától semmi ürügy alatt nem távozni".¹⁶¹ 1842-ben a korcsmatartástól tiltották el a tanítókat: „*ha valamely helységben azon visszaélés létezne, miszerint a falus tanítók egyszersmind korcsomát is tartának, mely miatt az oskolába járó gyerekek célszerű tanítások elhanyagoltatik, egész figyelem fordítassék arra, hogy az ily visszaélések rögtön megszüntessenek*". Amennyiben valaki mégsem tartaná be a rendelkezést, súlyos büntetést helyezett kilátásba az egyházi főhatóság.¹⁶² Azért a kihágások és a büntetések sem voltak mindennaposak. Többnyire akkor fordultak elő ilyenek, ha valamelyik tanítónak, iskolamesternek végleg kilátástalanná vált a helyzete, s nem remélhette, hogy a teológiai záróvizsgát leteheti és parókiát kap, s a gyermekek tanításának ezernyi gondját vénségéig nem akarta felvállalni. Valami ilyesmi történhetett 1863-ban körösi Szöcs Dániellel is, aki immár 1859-től ette Papolcon a leánytanítók keserű és sovány kenyerét. Gondolt egyet, s több hétig „*Oláh-honban járkált*”, elhanyagolva ezalatt nem is annyira tanítói, mint inkább harangozói tevékenységét. Tettéért alaposan „*megszidatott*”¹⁶³, minden különösebb következmény nélkül, mert 1864-ben még vidáman leánytanítószkodott Papolcon.

Sem az egyházi főhatóság, sem Papolc református gyülekezete és presbitériuma nem sokat tehetett ilyen esetekben. Ugyanis nem nagyon kapkodott senki a leánytanítói állásért. Papolc communityja és református gyülekezete már az 1840-es évek közepén megépítette a leánytanítók osztálytermét a harangozói lakkal együtt, de a legszigorúbb esperesi feddés ellenére sem sikerült leánytanítót hívniuk a faluba. Jellemző, ahogyan a presbitérium, az egyházmegye mentette magát: „*egy leánytanító fizetése oly kevés minél többet szokott a jó keresztyén termékekben a falu végén ülő koldusoknak adni...*”¹⁶⁴ Jellemző egyébként, hogy Papolcon is a harangozó háza mellé építettek egy zsúppal fedelezett „*classis termet*”, egy szobácskát a lányok iskolája nevezet alatt.

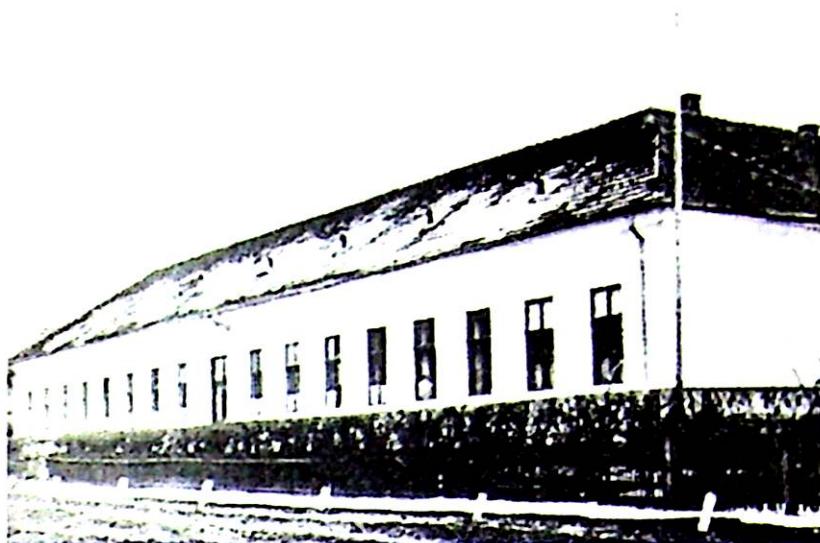
Az egyháztanács által 1859-ben szegődttetett leánytanító munkakörét a presbitérium a következőkben határozta meg: Pontosan és lelkiismeretesen tanítja a leánygyermeket. Az eddig gyakorolt rend szerint teljesíti a harangozásokat. Invitálás esetén végzi a halottak fölötti éneklést. Istentiszteletek alkalmával az orgona fűjtatóját nyomja. Pontosan járhatja és takarítja a toronyórát. Kisepri minden héten a templomot, a port letörli, s

a templomra, annak kerítésére, a templomi könyvekre ügyel. Az egyház és a község elöljárói iránt tisztelettel viseltetik. Ezért kapott harangozói díjat, leánygyerekenként 12 krajcárt, évenként 6 rénes forintnyi összeget.¹⁶⁵ Megélni kevés, a megaláztatás sok. Ne csodálkozzon az utókor, ha ilyen körülmények között körösi Szöcs Dániel kötelesség-mulasztást vétve, hetekig kóborolt *Oláhhonban*, remélvén, hogy egy bojár vagy kereskedő, esetleg egy falu felfogadja írnoknak, jegyzőnek, s valamivel emberibb megélhetést teremthet magának. Meg kellett győződnie azonban, hogy azon a tájon sem becsülték többre az alfabetizációs műveltséget, vagy még annyira sem, ezért hazatért, elviselvén a nyomorúságához társuló dorgálást is. Néhány évvel később annyival becsülték meg jobban a leánytanítót, hogy 1864-ben megítélt számára az egyháztanács és a community a község pénztárából évi 20 osztrák értékű forintot „*a toronyóra pontos járatásáért, ... és órakenőre 50 osztrák értékű krajcárt*”.¹⁶⁶

Valamivel jobban megbecsülték az iskolamestert, a rektort, a fiúk tanítóját. Az 1859-es díjlevél értelmében ő az „*incipulusokért a declinatioig*” – az abc-t már elsajátított, második évben eléje járó tanulóként fejenként – 24 dénárt kérhetett a szülőktől, a „*declinatiofól fogva a grammaticaig*” 48 dénárt, a grammatikát tanulók szüleitől 1-1 forintot. A tanulni vágyó legszegényebb gyerekek azonban 1787-től ingyen tanultak Papolcon. A rektor vagy iskolamester azonban a kántori feladatokat is ellátta. Ezért lakhatást kapott. Egy telket házzal, gazdasági épületekkel. Használhatott másfélhold szántót, valamivel kevesebb, mint egy holdnyi kaszálót. A pásztorbér megfizetése mellett legeltethetett meghatározatlan számú állatot. Kapott még a kántori szolgálataiért 77 kalongya búzát, 77 kalongya zabot, 30 szekér fát. A kepet nem szolgáltató halottak temetőbe kíséréseért halottanként 12 krajcárt. A tanulni kezdő nebulók után ő is csak 12 krajcárt kapott, de ezek száma mindig magasabb volt, mint a lányoké. Éves jövedelmének pénzbeli értékét a kortárs presbiterek 75 forint 55 kracárra becsülték.¹⁶⁷ Ebből azonban étellel kellett tartania a leánytanítót. A nemzet és a kultúra napszamosának lenni, sohasem volt a magyar nyelvterületen gazdagodással kecsegtető hivatás.

Nem voltak jobbak a tárgyi, technikai feltételek sem. Az iskola épülete a legszerényebbek közé tartozott Papolcon is. Zsúpfedelű egyszobás iskolaház az iskolamester telkén. Ha ez megrongálódott – mint 1759-ben

–, akkor jobb esetben a „parochialis háznál” tanultak a fiúk, vagy éppen szünetelt a tanítás.



A községi iskola (1939)

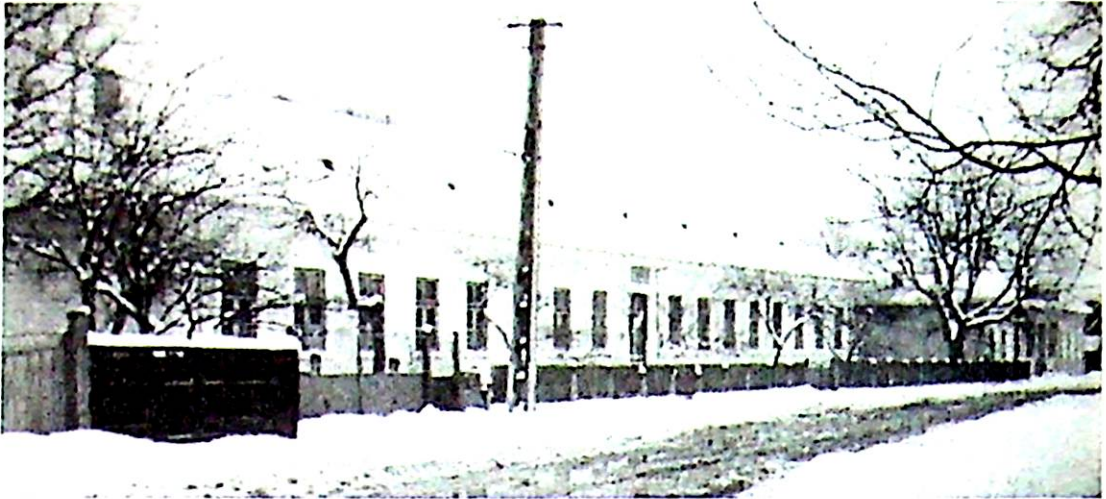
1810-ből fennmaradt egy forrás az iskola épületéről. Eszerint „*az oskolamesteri jószág... szomszédja napkeletről Olasz József; napnyugatról a templom kerítése. Ezen épületek: a lakóház, kamarával és klasszissal [osztályterem] együtt,*

zsendely fedél alatt.” A fiúk számára osztályteremül szolgáló szoba tehát az iskolamester lakásán volt található. Ez így volt még 1871-ben is. A leányok számára külön osztályterem épült, amely a „*harangozói megveházával*” egy fedél alatt volt.¹⁶⁸

Az iskolahelyiségek fűtéséről maguk a tanulók gondoskodtak. Minden reggel „*egy hasáb fával a hónuk alatt*” mentek iskolába. Nagy könnyebségére az oskolamesternek és a tanulóknak, a falusiaktól összegyűjtött pénzen sikerült egy érckályhát vásárolni a fiúiskola számára. Ezentúl – hogy ne a tanulók vigyék minden reggel a fát – minden szülőnek kötelessége volt egy-egy „*fél fertály öl fát*” adni a fűtés biztosítására.¹⁶⁹

Maga az osztályterem kicsi, nehezen szellőztethető, tanításra alig-alig volt alkalmas. Az ebből a szempontból igényességgel nem nagyon vádolható vizitátorok még 1871-ben is azt kénytelenek rögzíteni a látogatásról szóló jegyzőkönyvbe, hogy „*Papolc hitközségben az iskolahelyiségek szűkők és rosszak, a tanulók nincsenek kellőleg ellátva, faiskola és testgyakorlati tér nincs*”. Az 1840-es évek közepén épült leányiskola sem volt korszerűbb: „*célszerűtlen, egészségtelen*”, helyébe újat kell építeni – szögezték le a vizitátorok.¹⁷⁰ Tudta ezt Papolc egyházközössége és komunitása is. 1858-ban már egy új fiúiskola építésére tettek javasla-

tot, 1860-ban pedig azt is leszögezték, hogy a zsúpfedél helyett zsindellyel kell fedelezni az iskolát. 1862 decemberére elkészült az új iskolaház, amely azonban már elkészültekor is elavult volt, amit az 1871-es bírálatok is bizonyítanak.



Az iskola 1997-ben

Az egyház jövedelme és a szülők adakozási kedve elégtelennek bizonyult a református egyházi iskola fenntartására. 1868-ban az országgyűlés által elfogadott Eötvös-féle népiskolai törvény pedig minden 6-12 éves korú gyerek iskoláztatását megkívánta, komoly szülői fenyték és büntetés terhe mellett, ha elhanyagolnák gyermekeik iskoláztatását. Papolc román ajkú, ortodox görögkeleti vallású családjai nem igen szívesen adták református iskolába a gyerekeiket. Egyházuk még a református egyháznál is kisebb és szegényebb volt. Iskola fenntartására képtelenek bizonyultak. 1873-ban tehát, a törvény kényszerét és lehetőségét követve, a református gyülekezet átadta az iskolát a község tulajdonába és fenntartásába. Ekkortól Papolcon az iskolát népiskolaként a polgári község működtette 1897-ig, amikor állami tulajdonbaadták.

1909-ig a volt énekvezéri lak adott otthont az iskola épületének, amely azonban az oktatás céljainak nem volt megfelelő. Szükséges volt tehát egy korszerű iskolaépület mielőbbi felépítése. 1908-1909-ben épült Szilágyi István építési vállalkozó irányításával a ma is fennálló, a századeleji építészeti körülményekhez képest nagyon modern iskolaépület. Az 1909/1910-es iskolai tanév már ebben az új iskolában vette kezdetét.

A hajdani falusi iskolák egyik nagy kérdése a rendszertelen iskolalátogatás. Így volt ez Papolcon is. A különféle mezőgazdasági munkák lefoglalták az egész családot, és benne az iskoláskorú gyermek erejét. A rendi korszak születési hovatartozást megmerevítő szemlélete széles társadalmi rétegek, a kiváltság nélküli tömbökbe születettek jövőjét amúgy is perspektívátlanosságra ítélte. Nem látták hát értelmét a hagyományokban megrögződött társadalmi csoportok gyermekeik iskoláztatását. Azt olyan



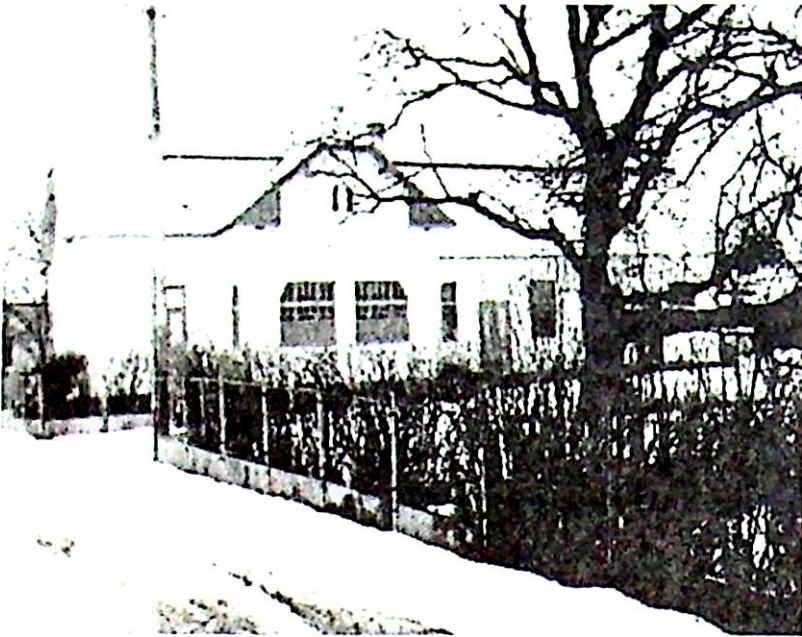
Kelemen Bibó Imre tanító tanítványai egy csoportjával

felesleges luxusként tartották, ami inkább a családi kötelezettségeket rombolja, semmint a gyerek jövőjét a közösségben biztosítaná. Éppen ezért lényegesen kevesebb gyermek járt iskolába, mint amennyi tanköteles volt. Az egyházi felettes hatóságok gyakran utasították ugyan a gyülekezetek és a falvak előljáróságát, hogy a szülőket büntetés terhe alatt is gyermekeik iskolába jártatására kötelezzék. 1870-ben a püspök „*a felserdültek írni és olvasni tanítását megrendeli*”, 1882-ben a vallás- és közoktatásügyi miniszter elrendelte, hogy „*úgy a tankötelesek összeírásánál, mint a tanév[re] és iskolába járatásra nézve a leghigorúbban járjanak el*” az előljárók, de mindez alig volt több malasztznál.¹⁷¹ A falusi társadalom akkor fogadta el és tartotta szükségesnek gyermekeik számára az iskoláztatást, amikor megtapasztalta, hogy ez utódaik számára helyzetük jobbítását, a szegénységből és nyomorúságból való kitörés lehetőségét kínálja. Amikor a polgári tár-

felesleges luxusként tartották, ami inkább a családi kötelezettségeket rombolja, semmint a gyerek jövőjét a közösségben biztosítaná. Éppen ezért lényegesen kevesebb gyermek járt iskolába, mint amennyi tanköteles volt. Az egyházi felettes hatóságok gyakran utasították ugyan a gyülekezetek és a falvak előljáróságát, hogy a szülőket büntetés terhe alatt is gyermekeik iskolába jártatására kötelezzék. 1870-ben a püspök „*a felserdültek írni és olvasni tanítását megrendeli*”, 1882-ben a vallás- és közoktatásügyi miniszter elrendelte, hogy „*úgy a tankötelesek összeírásánál, mint a tanév[re] és iskolába járatásra nézve a leghigorúbban járjanak el*” az előljárók, de mindez alig volt több malasztnál.¹⁷¹ A falusi társadalom akkor fogadta el és tartotta szükségesnek gyermekeik számára az iskoláztatást, amikor megtapasztalta, hogy ez utódaik számára helyzetük jobbítását, a szegénységből és nyomorúságból való kitörés lehetőségét kínálja. Amikor a polgári tár-

sadalom sorra kínálta azokat a viszonylag konszolidált megélhetést biztosító munkahelyket, életpályákat, amelyekhez már nélkülözhetetlen volt az iskolai műveltség egy bizonyos szintje.

A gyermekek munkában való igénybevétele miatt a tanulási idő rövid volt. A mezőgazdasági tevékenység befejeztétől, Szent Mihály napjától a tavaszi munkálatok kezdetéig, Szent György napjáig (szeptember 29-től április 24-ig) tartott. A leányiskola novemberben kezdődött.



Bede Sándor tanító háza

Az iskolát nem osztották osztályokra, a tanulók tantárgyak szerint csoportosultak. Rendszerint három csoport működött: a kezdők, a „*régbb tanulók*”, és a leánygyermek csoportja. A falusi kisiskolában az oktatás elemi szinten folyt. Alapvető tananyag a kate-

kizmus (a vallás főbb tételeinek kérdés-felelet módszerével való kifejtése), amely azonban erkölcsi, társadalmi ismereteket is nyújtott. Ezenkívül az egyházi ének is a tananyag részét képezte (a zsoltárok éneklése), valamint az olvasás és írás. A német nyelvtanítás bevezetésének szándékáról az 1786. március 3-i egyházi jegyzőkönyv tudósít. A bejegyzés szerint „*a német oskola fundusára kapott az oskola 40 drachmát.*” Hogy végülis megvalósult-e e terv, arról a későbbiekben nem tudósítanak a források.

Az 1759. évi presbiteri jegyzőkönyv szerint a papolci gyerekek incipilusokat, declinatiót, grammatikát, katekizist tanultak. 1854-ben a Kecskeméti-féle Katekizmus, olvasás, írás, ének, geográfia, természetismeret, számtan szerepelt a fiúk tananyagában. A leányok tantárgyai: a Kecskeméti-féle Katekizmus, olvasás, írás, számtan, hon versei, erkölcsi

rendszabályok, ima, ének. Bede Sándor feljegyzései adnak hírt arról, hogy 1851-ben ifjú Barabás Sámuel tanító vezette be az olvasástanításban Papolcon a hangoztató módszert, addig ugyanis az únevezett szótagoló módszer szerint tanítottak.

A tanítás befejezését tavasszal az „*examenadás*” (vizsga) követte. Ezek a vizsgák nem a mai értelemben vett számadások, hanem az előjáróságok (ref. lelkész, megyebíró, segédmegyebíró, hites, egyházi jegyző és az iskolai bizottság más tagjai) és a szülők előtti ünnepélyes szereplések voltak. Az osztályozás nem volt szokás, maga a szerzett tudás minősítette a tanulókat. Példának okáért a bizottság 1854. április 7-én megállapította, hogy a tanulók „*dicséretes jelét adták rövid ideig tehetett szorgalmoknak*”.¹⁷²

A tanulók legfontosabb eszköze volt a letörölhető palatábla és az iron, vagy kréta. A forrásokban csak elvétve találhatók utalások a tankönyvekre, tanítói kézikönyvekre. 1840 novemberében említetik egy „*első oktatásra szolgáló kézikönyv*”, melynek szerzője Ilyés Pál. E könyvnek feltétlen beszerzésére szólított fel a tanító.

A falusi kisiskola szellemi színvonala a falu anyagi lehetőségeitől függően változott. A 19. század közepén, második felében már a közvetített ismeretanyag – mint láttuk – egyre szélesebb skálán mozgott. Bede Sándor jegyezte meg feljegyzéseiben, hogy az ő kántortanítóskodása idején, a századfordulón a papolci iskola – színvonalát tekintve – „*egyike volt a megye legjobb iskoláinak*.”

1783-ig a református felekezeti iskolát a faluközösség tartotta fenn, és a lelkész felügyelete alá tartozott. Ekkor azonban az iskola további sorsára vonatkozóan az Iskolaszék a következőképpen határozott: Anyagi okok miatt „*a megye [ti. a papolci egyházközség – B.E.] az iskolát fenntartani és azt a törvényszabta módon berendezni képtelen, ez okon elhatározta, [hogy] az iskola kezeléséről lemond, s a község ... az iskolát vegye által saját rendelkezése alá, és a nevelésügy körüli kellő intézkedéseket tegye meg*”.¹⁷³ Ezt követően hamarosan állami népiskolává vált a papolci elemi népiskola, ahol együtt tanultak magyar és román gyerekek.